

Jahon hamjamiyatida raqobatga qarshi kurashishda komplaens tizimining roli

Raqobatga oid qonunchilikka rioya qilish va bozorda adolatli raqobat muhitini yaratish jahon iqtisodiyotining barqarorligi va uzluksiz rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega. Bugungi kunda ko'plab mamlakatlarda komplaens tizimi tashkilotlarning qonuniy faoliyat yuritishini ta'minlaydigan asosiy vosita sifatida joriy etilmoqda. Bu tizim nafaqat ichki nazoratni yaxshilaydi, balki davlat organlari va xalqaro standartlarga moslikni ta'minlashga yordam beradi.

Komplaens – bu tashkilotning ish faoliyatida amaldagi qonunchilik, etika me'yorlari va xalqaro standartlarga muvofiqlikni ta'minlovchi maxsus tizim. Raqobatga oid komplaens tizimi esa monopoliyaga qarshi kurashish, narx siyosatini shaffof qilib boshqarish va bozorda adolatli raqobatni saqlashga qaratilgan.

Jahon tajribasida komplaens tizimi quyidagi rollarni bajaradi:

1. Qonunbuzarliklarning oldini olish.

Komplaens tizimi korxonalar va tashkilotlarda amaldagi raqobat qonunchiligining buzilishini oldini oladi. Jahonda quyidagi sohalarida komplaens tizimi muhim rol o'ynaydi:

- Monopoliyaga qarshi qoidalar: Korxonalarining bozorda haddan tashqari ustunlikka ega bo'lishi yoki narxlar bo'yicha kelishuvlar qilishining oldini oladi.
- Ta'minot zanjiri nazorati: Korxonalarining yetkazib beruvchilar va sotuvchilar bilan munosabatlarini qonuniylik asosida yo'lga qo'yadi.

2. Jarimalardan qochish va moliyaviy xavflarni kamaytirish

Jahonda ko'plab mamlakatlar raqobat qonunchiligini buzgan tashkilotlarga nisbatan qattiq choralar qo'llaydi. Masalan:

- Yevropa Ittifoqida raqobat qoidalarini buzgan tashkilotlarga nisbatan kiritilgan jarimalar umumiy daromadning 10% gacha bo'lishi mumkin.
- AQShda Antitrust qonunchiligiga zid bo'lgan holatlar bo'yicha juda yirik moliyaviy jazolar belgilanadi.

Komplaens tizimi ana shunday jazolardan qochishga yordam beradi.

3. Korporativ reputatsiyani saqlash

Raqobatga oid qonunbuzarliklar kompaniyalar obro'sini jiddiy ravishda zararlantirishi mumkin. Komplaens tizimi kompaniyalarning shaffof va qonuniy faoliyat yuritishiga yordam berib, investorlar va hamkorlar ishonchini mustahkamlaydi.

4. Xalqaro hamkorlikni osonlashtirish

Komplaens tizimi tashkilotlarga xalqaro standartlarga moslashishga yordam beradi. Jahondagi yirik kompaniyalar, jumladan:

- Google, Microsoft, Amazon kabi korporatsiyalar;
- Xalqaro moliyaviy institutlar va banklar.

Bu tizimni o'z faoliyatlarida keng qo'llab, xalqaro bozorda ishonchli sheriklar sifatida tanilgan.

5. Ichki nazorat va monitoringni ta'minlash

Jahon tajribasida komplaens tizimi korxonaning barcha bo'limlari faoliyatini nazorat qilish uchun avtomatlashtirilgan va aniq qoidalarga asoslangan monitoring tizimini joriy qiladi. Bu nafaqat xato va qonunbuzarliklarni aniqlash, balki ularni tezkor bartaraf etish imkonini beradi.

Jahonda komplaens tizimini qo'llash tajribasi

Yevropa Ittifoqi

Yevropa Komissiyasi raqobatni himoya qilish bo'yicha maxsus dasturlar ishlab chiqadi. YeIda:

- Komplaens tizimlari tashkilotlarning qonunbuzarliklar uchun mas'uliyatini kamaytirish uchun muhim rol o'ynaydi.

- Korxonalarni majburiy monitoringdan o'tkazish orqali ularning faoliyati nazorat qilinadi.

AQSh

Antitrust qonunchiligi bo'yicha AQShda komplaens tizimi asosiy mexanizm hisoblanadi. Hukumat organlari (masalan, FTC va DOJ):

- Korxonalarning bozordagi ustunlikni suiiste'mol qilishiga yo'l qo'ymaydi.
- Raqobat qonunchiligi buzilgan taqdirda, korxonalariga nisbatan moliyaviy va jinoiy jazolar qo'llaniladi.

Osiyo mamlakatlari

Osiyoda, ayniqsa, Yaponiya va Janubiy Koreya kabi rivojlangan mamlakatlarda komplaens tizimlari keng qo'llaniladi. Ularning xususiyatlari:

- Korxonalarda raqobatga oid har qanday xavflarni oldindan aniqlash.
- Davlat organlari va xususiy sektor o'rtasida yaqin hamkorlik.

Xulosa

Jahon hamjamiyatida raqobatga qarshi kurashishda komplaens tizimi qonunchilikka rioya qilish, korxonalarning reputatsiyasini himoya qilish va ularning bozorda adolatli ishtirok etishini ta'minlash uchun muhim vosita hisoblanadi. Komplaens tizimini samarali amalga oshirish nafaqat korxonalarning qonuniylikni saqlashini ta'minlaydi, balki jahon iqtisodiyotining barqaror va sog'lom rivojlanishiga hissa qo'shadi.

Korxonalar uchun esa bu tizim ularning xalqaro bozordagi mavqeini mustahkamlab, hamkorlar va investorlar o'rtasida ishonchli sherik sifatida tanilishiga yordam beradi.

“O'zmetkombinat” AJ

Kuzatuv kengashi huzuridagi

Komplaens-xizmati rahbari

T.T. Xojiev